

«ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ»: Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΜΗΘΕΑ (320c8 – 323c2)

ΤΑ ΠΡΟΗΓΗΘΕΝΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΩΚΡΑΤΗ

Ο Σωκράτης πολύ καιρό πριν συναντηθεί με τον Πρωταγόρα είχε διαχωρίσει στην φιλοσοφική του σκέψη την 'Διδασκαλία' από την 'Μάθηση', καθώς η πρώτη επιτυγχάνεται μέσω 'Διδασκάλων', ενώ η δεύτερη μέσω της 'Διαλεκτικής' μεθόδου. Σύμφωνα με την Σωκρατική λογική οι άνθρωποι μπορούν να 'Μάθουν' τα πάντα μόνοι τους μέσω της 'Διαλεκτικής', και η 'Διδασκαλία' είναι εντελώς άχρηστη και πολλές φορές παραπλανητική. Έτσι δεν έχανε την ευκαιρία να διακηρύσσει ότι τίποτε στην ζωή δεν 'Διδάσκεται', αλλά όλα 'Μαθαίνονται' μέσω της 'Διαλεκτικής' μεθόδου. Άρα ενώ η 'Μάθηση' είναι δυνατή, η 'Διδασκαλία' για τον Σωκράτη είναι αδύνατη.

Στον συγκεκριμένο διάλογο Σωκράτης και Πρωταγόρας συναντώνται για πρώτη φορά στο σπίτι του Καλλία, και ενώ ο Σωκράτης γνωρίζει τις απόψεις της Σοφιστικής, ο Πρωταγόρας αγνοεί την Σωκρατική φιλοσοφική σκέψη. Στην συζήτηση που κάνουν αντικείμενο προβληματισμού είναι η 'Πολιτική Αρετή', αν δηλ. 'Διδάσκεται' ή όχι. Ο Πρωταγόρας αγνοώντας τις απόψεις του Σωκράτη θεωρεί ότι 'Διδασκαλία' και 'Μάθηση' είναι το ίδιο πράγμα, οπότε όταν ο Σωκράτης του λέει ότι «*η Πολιτική Αρετή δεν διδάσκεται*», εκπλήσσεται και αντιδρά χωρίς να μπορεί να καταλάβει ότι ο Σωκράτης δεν εννοούσε πως «*η Πολιτική Αρετή δεν μαθαίνεται*», αλλά ότι «*δεν μεταδίδεται μέσω δασκάλων*».

Ο Σωκράτης δεν θέλει να βγάλει τον Πρωταγόρα από την άγνοια, και τον αφήνει να ερμηνεύει λάθος την άποψη που ο ίδιος ο Σωκράτης εξέφρασε, πως δηλ. «*η Πολιτική Αρετή δεν διδάσκεται*». Του παρουσιάζει δυο επιχειρήματα με τα οποία του αποδεικνύει την αδυναμία της 'Πολιτικής Αρετής' να διδαχθεί, τα οποία προέρχονται από της καθημερινή πρακτική της Εκκλησίας του Δήμου. Τον καλεί να παρατηρήσει πως εκεί σε ζητήματα 'Τεχνικής' μιλούν μόνο λίγοι, οι ειδικοί και οι εκπαιδευμένοι σ' αυτά, ενώ σε ζητήματα 'Πολιτικά' μιλούν όλοι. Τα επιχειρήματα αυτά όσο απλά φαίνονται, άλλο τόσο ακλόνητα και αδιάψευστα είναι στην πράξη, γιατί στηρίζονται στην απλή παρατήρηση. Πρώτον, στην εκκλησία του δήμου σε θέματα 'Τεχνικά' μιλούν λίγοι. Γιατί μιλούν λίγοι; Διότι λίγοι είναι αυτοί που γνωρίζουν την τέχνη. Και γιατί είναι λίγοι αυτοί που την γνωρίζουν; Διότι λίγοι είναι αυτοί που την έχουν 'Διδαχθεί'. Άρα η 'Τέχνη' διδάσκεται. Δεύτερον, στην εκκλησία του δήμου σε θέματα 'Πολιτικής' μιλούν όλοι. Γιατί μιλούν όλοι; Διότι κανείς δεν την έχει διδαχθεί. Και γιατί κανείς δεν την έχει διδαχθεί; Διότι η 'Πολιτική Αρετή' δεν διδάσκεται. Τα επιχειρήματα αυτά αν τα δούμε με την μορφή της τυπικής 'λογικής', έχουν ως εξής:

Το πρώτο: «Τα τεχνικά θέματα διδάσκονται»:

- (i) Όταν στην Εκκλησία του Δήμου συζητούνται 'Τεχνικά' θέματα, μιλούν μόνο λίγοι και ειδικοί
- (ii) Ως ειδικοί θεωρούνται εκείνοι που έχουν εκπαιδευτεί σ' αυτά τα τεχνικά θέματα
- (iii) Εκπαίδευση σημαίνει διδασκαλία μέσω δασκάλων
- (iv) ΑΡΑ: τα 'Τεχνικά' θέματα διδάσκονται

Και το δεύτερο: «τα πολιτικά θέματα δεν διδάσκονται»:

- (v) Όταν στην Εκκλησία του Δήμου συζητούνται θέματα 'Πολιτικής', μιλούν όλοι
- (vi) Όπου μιλούν όλοι, εκεί δεν ζητούνται διαπιστευτήρια γνώσης
- (vii) Όπου δεν ζητούνται διαπιστευτήρια γνώσης, σημαίνει ότι το αντικείμενο δεν διδάσκεται
- (viii) ΑΡΑ: η 'Πολιτική Αρετή' δεν διδάσκεται

Πρόκειται για δύο ακλόνητα επιχειρήματα, με τα οποία ο Σωκράτης θεώρησε ότι θα έβγαζε εκτός μάχης τον αντίπαλό του τόσο γρήγορα, όσο κανένα άλλο Σοφιστή με τον οποίο είχε μέχρι τότε συγκρουστεί. Όμως δεν έλαβε υπ' όψιν του το γεγονός ότι ο Πρωταγόρας δεν ήταν ένα 'κοινός' Σοφιστής, αλλά ο ευφυέστερος όλων. Και πράγματι εδώ τώρα δικαιώνει την φήμη του. Μέσα σε ελάχιστο χρόνο ο Πρωταγόρας διαπιστώνει ότι τα επίμαχα σημεία των δυο πιο πάνω συλλογισμών είναι οι προκείμενες προτάσεις (i) & (v), καθώς πάνω σ' αυτές βασίζονται τα δυο αυτά επιχειρήματα. Αν λοιπόν μπορούσε όχι βέβαια να τις αρνηθεί, διότι αυτό θα ήταν αδύνατον δεδομένου ότι η καθημερινή πρακτική τις επιβεβαίωνε, αλλά να τις παρουσιάσει σε μία αναθεωρητική βάση, και να τις κάνει να λειτουργήσουν έτσι ώστε να αποδεικνύουν το ακριβώς αντίθετο, τότε θα μπορούσε – όπως και πράγματι έγινε – να ανατρέψει και τα δύο αυτά επιχειρήματα του Σωκράτη. Η ταχύτητα με την οποία λειτουργήσε και αντέδρασε ο νους του Πρωταγόρα, είναι πράγματι αξιοθαύμαστη. Στην ανατροπή των δύο αυτών συλλογισμών έφερε ως βοηθητικό μέσον τον μύθο του «Προμηθέα».

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΗΤΑΝ ΠΡΟΟΡΙΣΜΕΝΟΣ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΟΜΟΙΟΣ ΜΕ ΤΑ ΖΩΑ

Ο μύθος του Προμηθέα σχετίζεται με την δημιουργία του κόσμου. Σύμφωνα μ' αυτόν οι θεοί κάποτε απεφάσισαν να δημιουργήσουν τον κόσμο, κι έτσι έδωσαν την άδεια στον Επιμηθέα να δώσει σε όλες τις ζωντανές υπάρξεις, αλλά και στον άνθρωπο, κάποια ειδικά και ιδιαίτερα κατά περίπτωση χαρίσματα, ώστε να μπορούν αυτές οι ζωντανές υπάρξεις να επιβιώσουν. Τα χαρίσματα αυτά ο Επιμηθέας τα μοιράζει αναλογικά: στα ογκώδη και εύσωμα όντα δίνει διαφορετικά χαρίσματα σε σχέση μ' αυτά που δίνει στα μικρόσωμα. Μέσα όμως στην σύγχυση της διανομής των χαρισμάτων αυτών, ο Επιμηθέας λησμόνησε την ζωντανή ύπαρξη που λεγόταν 'άνθρωπος', και δεν του έδωσε κανένα χάρισμα. Συνεπώς το γεγονός ότι ο 'άνθρωπος' ήταν σχεδιασμένος έτσι, ώστε να μοιραστεί χαρίσματα που έπαιρναν και τα υπόλοιπα 'ζώα', αυτό αποδεικνύει ότι σύμφωνα με τον συγκεκριμένο μύθο ο 'άνθρωπος' δεν είχε καμία προνομιακή μεταχείριση από τα λοιπά 'ζώα', και ήταν προγραμματισμένος από τους θεούς να γίνει εξ ίσου κι αυτός ένα 'ζώο'.

ΤΑ ΔΩΡΑ ΤΟΥ ΠΡΟΜΗΘΕΑ ΣΥΝΕΒΑΛΑΝ ΣΤΟΝ 'ΤΕΧΝΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ'

Μόνο κατά τύχη ο 'άνθρωπος' ξεχώρισε και δεν έγινε 'ζώο', κι αυτήν την 'αγαθή τύχη' την οφείλει κατά πρώτον στον επιλήσιμονα χαρακτήρα του Επιμηθέα, ο οποίος ξέχασε να του δώσει έστω κι ένα χάρισμα. Ο Προμηθέας εμφανίζεται αμέσως μετά την ολοκλήρωση της διανομής των δώρων, για να επιθεωρήσει την όλη διαδικασία, και διαπιστώνει το 'λάθος' του Επιμηθέα. Μη έχοντας όμως κανένα άλλο περισσευούμενο χάρισμα για να δώσει στον άνθρωπο, και με δεδομένο και σίγουρο το αφανισμό του από τα υπόλοιπα 'ζώα', τα οποία είχαν πλέον κάποια χαρίσματα, μία λύση του απέμενε, να κλέψει από τον Όλυμπο δύο από τα λιγότερο καλά φυλασσόμενα χαρίσματα των θεών, την τέχνη της φωτιάς του Ηφαίστου, και την γνώση των πρακτικών τεχνών της Αθηνάς, και να τα δώσει στον άνθρωπο.

Τα δύο αυτά δώρα του Προμηθέα σηματοδοτούν την δημιουργία του 'Τεχνικού' πολιτισμού στις ανθρώπινες κοινωνίες. Ως 'Τεχνικό Πολιτισμό' εννοούμε σε κάθε εποχή την ικανότητα που έχει ο άνθρωπος να δίνει λύσεις σε προβλήματα που του δημιουργεί το Φυσικό περιβάλλον γύρω του. Για παράδειγμα η προφύλαξή του από τις εκάστοτε ακραίες καιρικές συνθήκες ψύχους ή ζέστης, η επινόηση αποτελεσματικών λύσεων στην εύρεση της τροφής του, η επίλυση στις δυσκολίες των μετακινήσεών του, όλα αυτά ήταν προβλήματα που δημιουργούσε το Φυσικό περιβάλλον στον άνθρωπο. Σε τέτοιου είδους προβλήματα φιλοδοξούσαν να δώσουν λύσεις τα δύο δώρα που έδωσε ο Προμηθέας στον άνθρωπο.

Συγκεκριμένα η 'Γνώση των Πρακτικών Τεχνών' της Αθηνάς, εξασφάλιζε στον άνθρωπο την ικανότητα να χρησιμοποιεί τον νου του, και με την βοήθεια των χεριών του να δίνει λύσεις σε προβλήματα της καθημερινότητας. Όμως όπως παρατηρεί ο μύθος *«Ἡ Γνώση των Πρακτικών Τεχνών θα ήταν αδύνατον να λειτουργήσει και να φέρει αποτελέσματα στον άνθρωπο, αν δεν συνδυαζόταν και με την τέχνη της Φωτιάς»*. Η παρατήρηση αυτή είναι λογική, διότι η φωτιά θα έδινε την δυνατότητα στον άνθρωπο να αλλάζει ή να τροποποιεί την μορφή της 'ύλης' έτσι, ώστε να τον εξυπηρετεί σε ανάγκες της καθημερινότητας.

Ο ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΑΝΟΜΗΣ ΤΩΝ ΔΩΡΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΜΗΘΕΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΕ ΤΟΥΣ ΠΡΩΤΟΥΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥΣ

Ο μύθος παρουσιάζει τον τρόπο με τον οποίον μοιράστηκαν από τον Προμηθέα τα δύο αυτά δώρα στους ανθρώπους, και είναι ο ακόλουθος: « εἷς ἔχων ἱατρικὴν πολλοῖς ἰκανὸς ἰδιώταις, καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοί. Ένας άνθρωπος που γνώριζε την τέχνη της ιατρικής ήταν αρκετός για μεγάλο αριθμό ανθρώπων, και το ίδιο ίσχυε και για τους υπόλοιπους τεχνίτες». Σύμφωνα με τον μύθο ο Προμηθέας δεν μοίρασε 'όλες' τις πρακτικές τέχνες σε 'όλους', οπότε δεν γνώριζαν 'όλοι' τα 'πάντα', αλλά 'ένας' μόνο γνώριζε μία τέχνη, και εξυπηρετούσε ένα μεγάλο αριθμό συνανθρώπων του, οι οποίοι γνώριζαν 'άλλη' μορφή τέχνης. Ο τρόπος αυτός με τον οποίον ο Προμηθέας έδωσε τις πρακτικές τέχνες στους ανθρώπους, τους εξανάγκασε να συγκατοικήσουν σε ένα ορισμένο γεωγραφικά χώρο, ώστε να μπορούν να εξυπηρετούνται ο ένας από την τεχνική γνώση του άλλου. Στην ουσία ο αναλογικός αυτός τρόπος διανομής των δύο αυτών δώρων ήταν εκείνος που έφερε την δημιουργία των πρώτων ανθρώπινων οικισμών υποχρεώνοντας τους ανθρώπους να μένουν μαζί. Αν 'όλοι' γνώριζαν 'όλες' τις τέχνες, τότε κανείς δεν θα είχε ανάγκη την βοήθεια κανενός, οπότε δεν θα αισθάνονταν και την υποχρέωση να συγκατοικήσει σε ένα ενιαίο γεωγραφικό χώρο, οπότε δεν θα γίνονταν και οι πρώτοι οικισμοί.

ΤΑ ΔΩΡΑ ΤΟΥ ΔΙΑ ΣΥΝΕΒΑΛΑΝ ΣΤΟΝ 'ΠΟΛΙΤΙΚΟ' ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

Τα δύο δώρα που έδωσε ο Προμηθέας στους ανθρώπους μπορεί να τους βοήθησαν να λύσουν σημαντικά 'τεχνικά' προβλήματα της καθημερινότητας, που εμπόδιζαν την ομαλή λειτουργία του βίου τους, μπορεί επίσης να συνέβαλε στην πρώτη δημιουργία αρχέγονων οικισμών, αλλά επειδή οι άνθρωποι αγνοούσαν την 'πολιτική' επικοινωνία και τους τρόπους κοινωνικής συμβίωσης, έβλαπταν ανεπανόρθωτα ο ένας τον άλλον, με συνέπεια αυτές οι αρχέγονες κοινωνίες να μην είναι βιώσιμες, και να διαλύονται τάχιστα. Ο Δίας βλέποντας πως το πρόβλημα στην κοινωνική σχέση και επικοινωνία των ανθρώπων ήταν μέγα, απεφάσισε πως έπρεπε να τους δώσει ακόμη άλλα δύο δώρα αυτή την φορά προερχόμενα από τον ίδιο. Πρόκειται για την 'Αιδώ' και την 'Δίκη', δηλ. με πιο απλά λόγια το αίσθημα 'ντροπής' που πρέπει να νοιώθει ο άνθρωπος ώστε να μη προβαίνει σε απρεπείς ενέργειες, και το αίσθημα αποδόσεως 'δικαιοσύνης', το οποίο είναι απαραίτητο ώστε να λειτουργεί μια κοινωνία ομαλά. Αυτά τα δύο δώρα του Δία συνέβαλαν στην δημιουργία του 'ανθρωπιστικού' πολιτισμού.

Ως 'ανθρωπιστικό' πολιτισμό εννοούμε τις απαντήσεις που δίνει ο άνθρωπος στα προβλήματα που προκύπτουν και δημιουργούνται από την κοινή συμβίωση και τις διαπροσωπικές σχέσεις των κατοίκων μιας κοινότητας. Για παράδειγμα η νομοθεσία που ρυθμίζει την ορθή συμπεριφορά, που τιμωρεί την παραβατικότητα και καθορίζει τα όρια δράσης των ανθρώπων, είναι αυτή που εξασφαλίζει την ομαλή συμβίωση. Επίσης η νομοθεσία που κανονίζει τα όρια δικαιοδοσίας της εξουσίας πάνω στους πολίτες, αλλά και τις υποχρεώσεις που εκείνοι έχουν έναντι του κοινωνικού συνόλου, είναι εκείνη που δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την φυσιολογική πολιτική δραστηριότητα μιας κοινότητας. Όλα αυτά θα ήταν το αποτέλεσμα τώρα της παρουσίας της 'Αιδούς' και της 'Δίκης' στις ανθρώπινες κοινότητες, των δύο δηλ. δώρων του Δία στους ανθρώπους.

Ο ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΑΝΟΜΗΣ ΤΩΝ ΔΩΡΩΝ ΤΟΥ ΔΙΑ ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΕ ΤΗΝ ΟΜΑΛΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Σύμφωνα με τον μύθο τα δύο αυτά δώρα του Δία μοιράστηκαν με δική του εντολή από τον Ερμή με τον ακόλουθο τρόπο: «*Ἐπὶ πάντας, ἔφη ὁ Ζεὺς, καὶ πάντες μετεχόντων· οὐ γὰρ ἂν γένοιοντο πόλεις, εἰ ὀλίγοι αὐτῶν μετέχοιεν ὥσπερ ἄλλων τεχνῶν· καὶ νόμον γε θεὸς παρ' ἑμοῦ τὸν μὴ δυνάμενον αἰδοῦς καὶ δίκης μετέχειν κτείνειν ὥς νόσον πόλεως* Σε ὅλους, εἶπε ὁ Δίας, καὶ ὅλοι νὰ παίρνουν μέρος· διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δημιουργηθοῦν πόλεις, ἀν λίγοι ἄνθρωποι παίρνουν μέρος σ' αὐτὰ ὅπως συμβαίνει με τὶς τέχνες· καὶ θέσπισε ἕνα νόμο ἐκ μέρους μου πῶς αὐτὸν πὺν δὲν μπορεῖ νὰ παίρνει μέρος στὴν Αἰδῶ καὶ στὴν Δίκη, νὰ τὸν σκοτῶνουν σὰν νὰ εἶναι ἀρρώστια τῆς πόλης».

Η 'Πολιτική Αρετή' είναι πλέον ένα στοιχείο απαραίτητο σε όλους τους ανθρώπους, γιατί μ' αυτήν μπορούν και να διασώζουν την μεταξύ τους επικοινωνία από απρεπείς συμπεριφορές, αλλά και να ρυθμίζουν την σχέση τους με την εκάστοτε εξουσία έτσι, ώστε να αποφεύγονται οι ακρότητες και οι πολιτικές εκτροπές σε καθεστῶτα αυταρχικά και καταπιεστικά. Από αυτήν την άποψη τα δύο αυτά δώρα του Δία μπορεί να μη συνέβαλαν στην δημιουργία πόλεων, αφού αυτές τις είχε ήδη δημιουργήσει ο Προμηθέας με την αναλογική διανομή των τεχνικών γνώσεων της Αθηνάς, όμως σίγουρα συνέβαλαν στην διάσωσή τους από την σίγουρη εξαφάνιση και καταστροφή.

ΓΙΑΤΙ ΟΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΑΙ;

Και φτάνουμε στον τρόπο με τον οποίον ο ευφυής Πρωταγόρας 'κατέστρεψε' τα δυο επιχειρήματα του Σωκράτη, που εξ αρχής φαίνονταν ακλόνητα. Ο Σωκράτης στον πρώτο συλλογισμό δανεισμένο από την πρακτική στην εκκλησία του Δήμου απέδειξε ότι «τα 'Τεχνικά' θέματα διδάσκονται» (iv), διότι «σ'αυτά μιλούν λίγοι και ειδικοί» (i), και διότι «σ'αυτά έχουν εκπαιδευτεί» (ii) & (iii). Ο Πρωταγόρας αποδέχεται φυσικά ότι «τα 'Τεχνικά' θέματα διδάσκονται» (iv), αλλά ακυρώνει τις δύο προηγούμενες προκειμένες προτάσεις (ii) & (iii), και φτιάχνει ένα νέο συλλογισμό που ναι μεν καταλήγει στο ίδιο συμπέρασμα, αλλά έχει διαφορετικές προκειμένες, και είναι σύμφωνα με τον μύθο που διηγήθηκε ο εξής:

- (ix) *Οι 'Τεχνικές' γνώσεις μοιράστηκαν από μία σε κάθε άνθρωπο και μάλιστα αναλογικά*
- (x) *Όποιος γνωρίζει μία τέχνη, την διδάσκει σ' αυτόν που δεν την γνωρίζει*
- (xi) *ΑΡΑ: τα 'Τεχνικά' θέματα διδάσκονται.*

Μπορεί η πρόταση (xi) του Πρωταγόρα να είναι ίδιο με την (iv) του Σωκράτη, όμως στηρίζεται σε διαφορετική βάση. Τώρα πλέον δεν είναι η 'εκκλησία του Δήμου' και η εκεί πρακτική εκείνη η οποία αποδεικνύει ότι τα 'Τεχνικά' θέματα

διδάσκονται, αλλά το περιεχόμενο του μύθου, και συγκεκριμένα ο τρόπος με τον οποίον μοίρασε τις 'Τεχνικές' γνώσεις ο Προμηθέας. Αυτό είναι πολύ σημαντικό, διότι ο Πρωταγόρας αφαίρεσε από τον συλλογισμό τους Σωκράτη την αξία που είχε η πρακτική που ακολουθείται στην εκκλησία του δήμου. Άρα το τι γίνεται εκεί, δεν έχει πλέον καμία αξία.

ΓΙΑΤΙ Η 'ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΡΕΤΗ' ΔΙΔΑΣΚΕΤΑΙ;

Και φτάνουμε στο επίμαχο σημείο, στην απόδειξη του Πρωταγόρα πως η 'Πολιτική Αρετή' σύμφωνα με τον μύθο διδάσκεται. Πάλι κι εδώ ο Σωκράτης είχε στηρίξει όλον τον συλλογισμό του πάνω στην ακολουθούμενη πρακτική που συμβαίνει στην εκκλησία του δήμου. Όλος ο συλλογισμός του βασίστηκε στο γεγονός ότι «στην εκκλησία του δήμου σε θέματα πολιτική μιλούν όλοι» (v), και πάνω σ' αυτήν την πρόταση έχτισε τις άλλες δύο προκείμενες (vi) & (vii), οι οποίες οδήγησαν τον συλλογισμό στο τελικό συμπέρασμα πως «Η πολιτική δεν διδάσκεται» (viii). Ο Πρωταγόρας αφαιρεί από τον συλλογισμό την χρήση και την αποδεικτική αξία της εκκλησίας του δήμου, και στην θέση της βάζει τον τρόπο διανομής της 'Αιδούς' και της 'Δίκης' από τον Δία, και φτιάχνει τον εξής συλλογισμό:

- (xii) *Η Αιδώς και η Δίκη είναι η πολιτική παιδεία*
- (xiii) *Αιδώς και Δίκη μοιράστηκαν από τον Δία σε όλους τους ανθρώπους ως απλή κατοχή*
- (xiv) *Επειδή όλοι οι άνθρωποι κατέχουν την Πολιτική παιδεία, παίρνουν το δικαίωμα να μιλούν όλοι*
- (xv) *Όμως άλλο πράγμα είναι η 'Κατοχή' κι άλλο η 'Γνώση' της Πολιτικής παιδείας*
- (xvi) *Συνεπώς η 'Κατοχή' είναι αυτή που τους δίνει το δικαίωμα να μιλούν όλοι, αυτό όμως δεν αρκεί.*
- (xvii) *ΑΡΑ: Απαιτείται και η 'Γνώση', την οποία εξασφαλίζει η διδασκαλία μου.*

Ο πανέξυπνος Πρωταγόρας πέταξε στα σκουπίδια το επιχείρημα του Σωκράτη με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο. Ο Σωκράτης βασίστηκε στην λογική πως «επειδή στην ΕτΔ σε θέματα πολιτικής μιλούν όλοι, γι' αυτό η πολιτική δεν διδάσκεται», και ο Πρωταγόρας χρησιμοποιώντας τον μύθο αντέστρεψε το επιχείρημα, και υποστηρίζει πως: «επειδή στην ΕτΔ σε θέματα πολιτικής μιλούν όλοι, γι' αυτό η πολιτική διδάσκεται». Ο μύθος του Προμηθέα έδωσε στον Πρωταγόρα την δυνατότητα να διαχωρίσει την 'κατοχή' από την 'γνώση' της πολιτικής. Η 'κατοχή' είναι αυτή που δίνει το δικαίωμα σε όλους να μιλούν, όμως απαιτείται και η 'γνώση' την οποία εξασφαλίζει μόνο ο ίδιος ως δάσκαλος της πολιτικής επιστήμης.